

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Spēcīgāka Eiropas rūpniecība izaugsmei un ekonomikas atveseļošanai. Atjaunināts paziņojums par rūpniecības politiku”

COM(2012) 582 final

(2013/C 327/14)

Ziņotājs: **VAN IERSEL kgs**

Līdzziņotājs: **GIBELLIERI kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2012. gada 10. oktobrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Spēcīgāka Eiropas rūpniecība izaugsmei un ekonomikas atveseļošanai. Atjaunināts paziņojums par rūpniecības politiku”

(COM(2012) 582 final).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2013. gada 18. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 491. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 10. un 11. jūlijā (2013. gada 11. jūlija sēdē), ar 132 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka Komisijas 2012. gada oktobrī atjauninātajā paziņojumā par rūpniecības politiku, kā arī tā pielikumos īpaša uzmanība veltīta Eiropas rūpniecības ražošanas un pakalpojumu nozarei un rūpīgi analizēta dalībvalstu rūpniecības politika un atklātie trūkumi. Daudzi izteikumi atspoguļo arī EESK vairākkārt pausto viedokli⁽¹⁾. Tomēr patiešais pārbaudījums būs īstenošana.

1.2 Rūpniecības politikai — vienai no stratēģijas “Eiropa 2020” septiņām pamatiniciatīvām — jābūt daudz apspriestās, bet nepietiekami efektīvi īstenotās ES izaugsmes iniciatīvas stūrakmenim. Šobrīd ir vajadzīga jauna domāšana un saskaņotas pieejas. EESK aicina Komisiju, Padomi un Eiropas Parlamentu pilnveidot (saskaņotas!) iniciatīvas un transversālas rīcībpolitikas, lai varētu risināt ar Eiropas rūpnieciskās ražošanas apjoma palielināšanu saistītās būtiskās problēmas.

1.3 Eiropadomei būtu jāuzņemas iniciatīva rūpniecības politikas rīcības programmas izstrādē. Šajā darbā plaši jāiesaista Komisija. Nepieciešama dažādu nozaru — konkurētspējas, pētniecības, sociālās — ES Ministru padomju, Komisijas un Eiropas Parlamenta mērķtiecīga un vienota pieeja, lai varētu apzināt un visā Eiropā popularizēt vadošās rīcībpolitikas.

1.4 Lai šī iniciatīva kļūtu par Eiropas virzošo stratēģiju, plaši jāinformē par lēmumiem, kas saistīti ar rūpniecības politikas

pasākumiem, ceļvežiem un noteiktajiem termiņiem; pašlaik šādas informācijas ļoti pietrūkst.

1.5 Turklāt ES ir vajadzīga Eiropas līmenī optimāli saskaņota 27 dalībvalstu un ES rūpniecības politika, kādas, kā liecina daudzi veiktie pētījumi, pašlaik nav. Daudzveidība ir priekšrocība, savukārt sadrumstalotība — trūkums. Uzmanība jāvelta ģeopolitiskajai nelīdzsvarotībai.

1.6 Labāki pamatnosacījumi pirmām kārtām nozīmē ES iekšējā tirgus pilnīgu izveidi sociālās tirgus ekonomikas apstākļos, panākot to ar precīzu novērtējumu, tiesisko regulējumu un ieviešanu visā ES. Iekšējā tirgus izveide jāsekmē ar publiskiem ieguldījumiem pārrobežu savienojumos, piemēram, ceļos, ūdensceļos, ostās, lidostās un dzelzceļā.

1.7 Šobrīd, kad bez darba ir vairāk nekā 26 miljoni cilvēku, izaugsme ir neliela un budžetu apjoms samazinās, vajadzīgi rūpniecību un inovācijas stimulējoši apstākļi un iespējas. Jācenšas panākt fiskālās konsolidācijas — taupības pasākumu —, valstu reformu programmu un rūpniecības politikas vajadzīgais līdzsvars, lai nodrošinātu ieguldījumus un radītu darba vietas, veicinot uzticēšanos.

1.8 Jebkurai ES iniciatīvai jāstiprina Eiropas kā globāla konkurenta un partnera loma dinamiskas attīstības apstākļos. Lai sasniegtu ļoti godkārtīgo mērķi un pārstrādes rūpniecības apjoma īpatsvaru līdz 2020. gadam palielinātu līdz 20 %, ir vajadzīgi apjomīgi ieguldījumi un būtiskas izmaiņas politikas jomā. Ļoti aktuāla ir ražīguma palielināšana.

⁽¹⁾ Tostarp sk OV C 218, 23.07.2011., 38. lpp., EESK atbilde uz Komisijas iepriekšējo — 2010. gada — paziņojumu par rūpniecības politiku.

1.9 Viedu priekšnoteikumu nodrošināšana rūpniecībai ir kas daudz vairāk par tehniskiem nosacījumiem un pielāgojumiem. Lai atbalstītu konkurētspējīgu rūpniecisko bāzi, šādi priekšnoteikumi, it īpaši saskaņota un paredzama ilgtermiņa klimata un enerģētikas politika, ir jāattiecinā uz visu rūpniecisko vidi. Ar šādiem priekšnoteikumiem būtu jānostiprina izcili līdzšinējie sasniegumi un jāveicina arī jaunu rūpniecības nozaru rašanās.

1.10 ES rīcībpolitikām jābūt pielāgotām konkrētām vajadzībām un jāatbilst nozaru īpatnībām, pamatojoties uz augšupējiem novērtējumiem, kuri vislabāk risina ar tehniskām un ekonomiskām spējām saistītus jautājumus un problēmas. Šie principi arī jāpiemēro, īstenojot pamatiniciatīvu "Resursu ziņā efektīva Eiropa, kuras mērķis ir uzlabot izejvielu izmantošanas efektivitāti, vienlaikus sekmējot inovāciju un uzlabojot Eiropas uzņēmumu izturību.

1.11 Rūpniecības politikai piemīt spēcīga sociālā dimensija, kas ietekmē visus sabiedrības slāņus: reģionus un vietējās komūnas, uzņēmumus, darbiniekus darba vietās ar strauji mainīgiem modeļiem — digitalizāciju, robotizāciju, uz pakalpojumiem vērstu ražošanu, IKT —, kā arī izglītības nozari un universitātes, patērētājus un iedzīvotājus kopumā. Rūpniecības politika ir saistīta kā ar pārstrukturēšanu, tā arī ar prognozēšanu. Ar rūpniecības politikas palīdzību būtu jānodrošina mūsdienīga izglītība, apmācība un informēšana, jāveicina tehnoloģijas, inovācijas, radošums un uzņēmējdarbība. Demogrāfiskās pārmaiņas ir arī jāprognozē, un uz tām ir atbilstoši jāreaģē.

1.12 Reģioni ar vērienīgiem attīstības plāniem palielina rūpniecības veikspēju. ES un dalībvalstīm būtu jāatbalsta to patstāvīgums, tostarp specializācija un atbilstoši pētījumi, kvalifikācija un klasteri. Šajā jomā pastāv liels potenciāls.

1.13 Jāuzsver tādas iniciatīvas un projekti, kā arī sekmīga valstu un reģionu prakse, kas veicina cilvēku un sociālekonomisko struktūru uzticēšanos. Jāpilnveido ES un dalībvalstu partnerības nolīgumi, kā arī dalībvalstu un reģionu tīklu veidošana. Ikgadējais Eiropas pusgads piedāvā virkni nepārtrauktas uzraudzības iespēju.

1.14 ES rūpniecības politikai vajadzētu būt procesam, kas vērsts uz ES un dalībvalstu kopīgu redzējumu, uz to jāattiecinā kopīga kompetence un jāīsteno kopīgi pasākumi, kā pilntiesīgus partnerus iesaistot uzņēmējus un arodbiedrības. Tāpat arī būtu jāiesaista citas ieinteresētās struktūras, piemēram, izglītības nozare, universitātes (pētniecības nozare), NVO, patērētāji un, ja nepieciešams, arī citas ieinteresētas personas.

1.15 Lai arī dalībvalstu ekonomikas rādītāji ir ļoti atšķirīgi, tām visām būtu jāgūst labums no paraugprakses, atzītiem viedokļiem un pieejām.

1.16 EESK regulāri izsaka priekšlikumus par dažādām nozarēm un rūpniecības politiku, sk. pielikumu. Šā atzinuma

priekšmets galvenokārt ir dažādu svarīgu tematu saskaņotība un ar koordinēšanu un pasākumu precīzu pielāgošanu panākta efektīva pārvaldība.

2. Konteksts

– a) pasaules mērogā

2.1 Komisijas analizē uzsvērts, ka "darbaspēka izmaksu īpatsvars kopējās ražošanas izmaksās, šķiet, samazinās" ⁽²⁾. Svarīgs faktors ir ražīgums. Daļa ražotņu atgriežas Eiropā, taču vienlaikus konkurence palielinās citās jomās, piemēram, ekonomikas infrastruktūras uzlabojumi BRICS valstīs, *euro* vērtības un enerģijas cenu pieaugums, kas stimulē ieguldīt ārvalstīs.

2.2 Turklāt Eiropa atpaliek no ASV un Japānas inovāciju izmantošanas un tehnoloģiskās specializācijas jomā. Eiropā, salīdzinot ar ASV, ir plašāk attīstītas vidēji augsto un vidēji zemo tehnoloģiju rūpniecības nozares, turpretī augsto tehnoloģiju segmentā jau ierastā plaša starp abiem kontinentiem pēdējos gados ir palielinājusies vēl vairāk.

2.3 Izstrādājot valsts konkurētspējas stratēģiju laikposmam no 2014. līdz 2018. gadam ⁽³⁾, Baltais nams un Kongress izrādījis ciešu apņemšanos rūpēties par ražošanas atdzimšanu. Svarīgākie jautājumi ir ražošanas loma un vērtība ASV ekonomikā, drošībā un spējā uzņemties globālā līdera pozīcijas.

2.4 Publiskā un privātā sektora partnerības stiprina tehnoloģiju un inovāciju infrastruktūru. Šajās iniciatīvās tieši iesaistījušās Aizsardzības, Enerģētikas un Tirdzniecības ministrijas, kā arī Nacionālais zinātnes fonds un NASA, motivējot iesaistīties arī daudzus valsts pētniecības institūtus un universitātes.

2.5 Tā ir vēra ņemama attīstība valstij, kura vēl nesen slavīnāja postindustriālas tautsaimniecības modeli. Ķīnas un citu valstu aizvien pieaugošā konkurētspēja ir kā trauksmes zvans. Uztvere mainās. Tiek prognozēts, ka Ķīna līdz 2030. gadam kļūs par pasaules vadošo tautsaimniecību, ASV saglabās globālā līdera pozīcijas, savukārt Japāna un Eiropa ievērojami atpaliks ⁽⁴⁾.

2.6 Sagaidāms, ka naftas un, vēl svarīgāk, slānekļa gāzes jaunu ieguves iespēju izpēte nodrošinās Amerikai enerģētisko neatkarību. Šo izpēti uzskata par enerģētisko revolūciju, kas sekmēs rūpniecības uzplaukumu ASV un ģeopolitiskās pārbīdes. Tomēr vēl jārisina ar vidi un veselību saistīti jautājumi ⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Komisijas dienestu darba dokuments, SWD(2012)297 final, 10. lpp.

⁽³⁾ ASV 2012. gada ražošanas konkurētspējas likums (*American Manufacturing Competitiveness Act*).

⁽⁴⁾ "Global Trends: Alternative Worlds", Nacionālās drošības padome, Vašingtona, 2012. gada decembris.

⁽⁵⁾ US EPA, *Study of the Potential Impacts of Hydraulic Fracturing on Drinking Water Resources: Progress Report*, 2012. gada decembris (<http://www2.epa.gov/hfstudy>).

2.7 Ķīnas, Brazīlijas un Indijas augšupeja turpinās. Uz šā ceļa ir arī Krievija. Minēto valstu velcē strauji seko arī citas Āzijas un Dienvidamerikas valstis. Jau gadiem ilgi attīstības valstu, sevišķi Āzijas valstu, izaugsmes dinamika ievērojami pārsniedz vidējos rādītājus. Jaunizveidotās izglītības sistēmas sagatavo ļoti daudz labi izglītotu kvalificētu tehniķu un inženieru. Līdztekus tiek dibināti milzīgi pētniecības institūti. Visās nozarēs paaugstinās preču un inovatīvo procesu kvalitāte. Strauji uzlabojas transporta un pakalpojumu infrastruktūra.

2.8 Ķīnā veidojas jaukta sistēma, kas apvieno valsts regulētu kapitālismu un brīva tirgus mehānismu⁽⁶⁾. Tā neatraujami savijas ar valsts kultūru un (politiskajām) tradīcijām. Labklājības radīšana nenotiek līdztekus demokrātijai, ne cilvēktiesībām un darba ņēmēju tiesībām. Lai arī ražošanas kvalitāte uzlabojas, situācija vides un veselības aizsardzības jomā joprojām ir neapmierinoša. Nekādā ziņā nevar izslēgt pretreakcijas pasākumus. Tomēr jāsecina, ka valsts ar saviem kapitālieguldījumiem arī turpmāk kontrolēs konkrētas, valsts interesēm svarīgas ražošanas nozares. Tāds mērķis, visticamāk, ir arī valsts ieguldījumu fondu iekšējiem un starptautiskajiem ieguldījumiem.

2.9 Daudzās valstīs parasti ir efektīvāka pārvaldības struktūra salīdzinājumā ar ES, jo tajās ir tikai viens galvenais lēmumu pieņemšanas centrs, kopēja stratēģija un vienoti publiskā sektora mērķi.

2.10 Strauji attīstās arī atsevišķi Āfrikas reģioni. Ķīna veic apjomīgus ieguldījumus, neņemot vērā sociālo ietekmi.

2.11 Nepārtrauktas pārmaiņas vērojamas globālajās kopsakarībās un ģeopolitiskajā situācijā. Lai būtiski vairotu sabiedrības un politiķu ieinteresētību, sevišķi svarīgi ir dati. EESK iesaka veidot ikgadēju rezultātu pārskatu par virkni sociālekonomisku, tehnoloģisku un nodarbinātības norišu attiecīgos pasaules reģionos.

– b) Eiropā

2.12 Komisijas padziļinātā izpēte par tendencēm konkrētās valstīs un Eiropā kopumā atklāj pieaugošu izpratni par to, ka pārstrādes rūpniecība ir vajadzīga.

2.13 Situācija dažādās valstīs ir ļoti atšķirīga, piemēram, Vācijas pārstrādes rūpniecība saražo gandrīz 30 % no Eiropas kopējā apjoma, savukārt citās valstīs — kā mazās, tā arī lielās — pārstrādes rūpniecības īpatsvars ir ievērojami mazāks vai ļoti mazs. Dažās dalībvalstīs pēdējos 20 gados ieguldījumi rūpniecībā ir būtiski samazinājušies. Dažos gadījumos tas saistīts ar lielapjoma pārstrukturēšanas pasākumiem, savukārt dažos — ar daļēju atstāšanu novārtē⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ Sk. "State Capitalism", *The Economist*, īpašais ziņojums, 2011. gada janvāris.

⁽⁷⁾ Komisijas dienestu darba dokuments "Rūpniecības rezultātu pārskats un ziņojums par dalībvalstu konkurētspēju, sasniegtajiem rezultātiem un rīcībpolitikām" ("*Industrial Performance Scoreboard and Report on Member States' Competitiveness, Performance and Policies*"), SWD(2012) 298 final, 1., 2., 3. un 4. daļa.

2.14 Apstākļu uzlabošanai dalībvalstis izmanto ļoti atšķirīgus instrumentus, un daži no tiem neapšaubāmi ir efektīvāki par citiem. Rūpniecībā nodarbināto skaits nemitīgi samazinās. Turklāt kopš 2008. gada krīzes sākuma darba vietu skaits ražošanas sektorā ir samazinājies par vairāk nekā četriem miljoniem.

2.15 Nekas neliecina, ka dalībvalstis apmainās ar viedokļiem par izmantotajām rīcībpolitikām un instrumentiem vai paraugpraksi. Valstu rūpniecības un inovāciju politikas koncepciju galvenais virzītājspēks ir konkrētās valsts tradīcijas un norises, un tās veidojošie faktori ir valsts uzbūvei raksturīgās struktūras un attiecības starp publiskā un privātā sektora pārstāvjiem, piemēram, uzņēmumiem, pētniecības institūtiem un universitātēm, arodbiedrībām un citām struktūrām.

2.16 Līdz ar to daudzas rīcībpolitikas un attiecīgie finansiālie nosacījumi ir vērsti galvenokārt uz valsts interesēm, kas nerada labvēlīgus apstākļus iekšējam tirgum un transversāliem pārrobežu projektiem.

2.17 Lai arī dažas dalībvalstis sasniegušas ļoti labus rezultātus, Komisija pamatoti norāda, ka iekšējā tirgus nevēlāma sadrumstalotība nelabvēlīgi ietekmē potenciālās izaugsmes faktoros.

2.18 Radošā daudzveidība ir liela Eiropas priekšrocība, taču visi eiropieši no tās varēs gūt labumu tikai tad, ja izdosies vienoties kopējiem mērķiem. Būtu jācenšas panākt optimālu līdzsvaru starp dalībvalstu radošo daudzveidību, no vienas puses, un pārredzamu un pārlicinošu konvergenci, no otras puses.

2.19 ASV piemērs liecina, ka šāda konverģence sevišķi labvēlīgi ietekmēs tādu MVU, kuriem ir izaugsmes potenciāls, kontinentāla mēroga tīklu izveidi.

3. Stratēģija "Eiropa 2020" — kopīgs redzējums, atbildības jomas un rīcība

3.1 Iekšējam tirgum ir vajadzīgs jauns impulss. Lai arī slēptais protekcionisms atkal vērsās plašumā un joprojām aktuāla ir sadrumstalotības problēma un valstu vēlme atgūt lemsšanas tiesības atsevišķās nozarēs, ES ir izdevies nodrošināt iekšējā tirgus netraucētu darbību un nosargāt tirgus atvērtības principu, taču vājā vietā joprojām ir īstenošana.

3.2 Stratēģija "Eiropa 2020", kurā paredzētas ES un dalībvalstu kopīgas atbildības jomas, būtu jāizmanto par paraugu. Neatsakoties no valstīm raksturīgām pieejām un metodēm, stratēģija piedāvā instrumentus, kā gūt labumu no piedāvātajām

Eiropas līmeņa priekšrocībām. Šādas mērķtiecīgas pārvaldības potenciālās priekšrocības līdz šim nav pietiekami izmantotas.

3.3 Sekmīgas inovatīvas norises un darba vietu radīšanu pielāgojot mainīgiem ražošanas, tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas modeļiem. steidzami jāpanāk konkrēti rezultāti.

3.4 Pārstrukturēšana ir apzināt jāplāno. Tas palielinās atbalstu pielāgojumiem, radīs labvēlīgus apstākļus darbaspēka kvalifikācijas paaugstināšanai vai jaunu prasmju apgūšanai un palīdzēs ierobežot nestabilas darba attiecības⁽⁸⁾.

3.5 Līdz ar Eiropas Komisijas 2010. gada paziņojumu jau ir aizsāktas tādas iniciatīvas kā, piemēram, "Apvārsnis 2020", konkurētspējas pārbaudes, inovācijas rūpniecībā, resursu efektivitāte, prasmes un izglītība, nodrošināta piekļuve finansējumam, sākusies rūpniecības nozares un pakalpojumu nozares mijiedarbība un robežu izplūšana starp šīm nozarēm, kā arī starptautisko ieguldījumu problemātikas skaidrāka apzināšanās un tehnoloģiju tālāknodošana.

3.6 Pārsteidzoši, ka vēl nesen tik reti tika veikta pārredzama dalībvalstu salīdzinošā izvērtēšana (*peer reviews*). Būtu jāpaplašina Komisijas kontrolējošā funkcija.

3.7 Šāda salīdzinošā izvērtēšana palīdzētu apzināt novecojušas struktūras kā rūpniecības nozarē, tā arī lēmumu pieņemšanas procesā. Tā paātrinātu modernizāciju, izmantojot sekmīgas pieejas, un varētu kalpot par Eiropas konverģences rādītājiem, kurus, tiecoties pēc "augstākajiem sasniegumiem", varētu izmantot publiskais un privātais sektors.

3.8 Komisijas dienestu darba dokumentos ietverti konkrētām dalībvalstīm adresēti ieteikumi par rūpniecības attīstību⁽⁹⁾. Šie ieteikumi labāk jāņem vērā valstu reformu programmās, kā to apspriedušas dalībvalstis un Komisija saistībā ar ikgadējo Eiropas pusgadu.

3.9. Tomēr atstāt to visu tikai Komisijas pārziņā būtu nopietna kļūda. Šā uzdevuma izpildē jāiesaistās pirmām kārtām arī pašu dalībvalstu kompetentajām iestādēm, kas ir atbildīgas par tām rīcībpolitikām, uz kurām neattiecas ES tiesību normas vai pasākumi. Turklāt šīm iestādēm arī jānodrošina ES tiesību aktu precīza izpilde.

3.10 Eurozonas finanšu politikas īstenošana nozīmē Eiropas un dalībvalstu iestāžu darbības rūpīgu saskaņošanu. Līdzīgu saskaņošanas procesu var nodrošināt, atbilstoši kopīgam redzējumam uzlabojot rūpniecībai, inovācijām un darba vietu radīšanai vajadzīgos pamatnosacījumus.

⁽⁸⁾ Sk. arī Eiropas Parlamenta "Cercas" ziņojumu.

⁽⁹⁾ Sk. 7. zemsvītras piezīmi — Komisijas dienestu darba dokumenti, 1.-4. daļa.

3.11 Komisijas dienestu darba dokumenti arī var palīdzēt dalībvalstīm izstrādāt divpusējus vai trīspusējus savstarpējos pārskatos par nozarēm, kas saistītas ar rūpniecību, piemēram, prasmes un izglītība, tehnoloģijas un inovācijas, administratīvie šķēršļi, nodokļu politika un valsts atbalsts. Tādējādi katra valsts varētu izdarīt secinājumus par to, kāda iekšējā politika būtu vajadzīga Eiropas kopējās interesēs. Valstu programmu sastāvdaļai katrā ziņā jābūt īstenoto pasākumu rūpīgam izvērtējumam.

3.12 Minēto pasākumu īstenošanas procesā jāgūst visas sabiedrības atbalsts, tāpēc ir ļoti svarīgi, lai uzņēmumu apvienības un arodbiedrības līdzdarbotos kā pilntiesīgi partneri. Tas pats attiecināms arī uz citām ieinteresētajām pusēm, piemēram, izglītības nozari, NVO, patērētājiem un, ja nepieciešams, arī citām ieinteresētajām personām. Uz vienošanos balstītas pieejas atmaksājas. Ļoti lietderīgs būs valstu un reģionāla līmeņa, kā arī nozaru un uzņēmumu sociālais dialogs.

4. Risināmie jautājumi

4.1 EESK piekrīt Komisijai, ka "sekmīgas Eiropas rūpniecības politikas pamatnosacījums ir ES un valstu rūpniecības politikas intervences pasākumu savstarpēja papildināmība". Tā paplašinās ES un valstu īstenoto pasākumu ietekmi un piedāvās virkni iespēju, lai no vārdiem varētu pāriet pie darbiem.

4.1.1 Visaptveroša koncepcija nozīmē holistiskas pieejas un transversālu rīcībpolitiku īstenošanu. EESK vērs uzmanību uz turpmāk minētajiem savstarpēji saistītajiem tematiem, kurus tā uzskata par būtiski svarīgiem Eiropas rūpniecības nākotnei.

4.2 Rūpniecības inovācija

4.2.1 **Rūpniecības inovācijai** ir vajadzīga stabila Eiropas tehnoloģiskā bāze, kas jāstiprina ar pētniecības institūtu un universitāšu, lietišķo tehnoloģiju un uzņēmēju pārrobežu koordinācijas pasākumiem un sadarbību.

4.2.2 ES un valstu pētniecības un izstrādes programmu īstenošanā sevišķa nozīme ir svarīgām pamattehnoloģijām un citām transversālām tehnoloģijām. Tās ir noderīgas daudzām nākamā posma nozarēm un publiskajām rīcībpolitikām infrastruktūras un ilgtspējības jomā. Būtiski svarīga ir publiskā un privātā sektora sadarbības un apspriešanās sistēma ES, kuras primārais instruments ir ES Tehnoloģiju platformas. Stimuli progresīvām inovācijām būtu jārada arī ar publiskā iepirkuma palīdzību.

4.2.3 Turpmāko attīstību noteiks tehnoloģijas. Sekmējot starptautiskus (paraug)projektus, Komisijai un Pētniecības padomei būtu jāuzņemas iniciatīva iekšējā tirgus pilnveidošanā tehnoloģiju un pārrobežu projektu jomā. Ar sekmīgu pētniecību un izstrādi un Eiropas patentiem būtu jārada labvēlīga vide inovatīviem ieguldījumiem un darba vietām kvalificētam darbaspēkam.

4.2.4 EESK uzsver, cik svarīgs pētniecībai un izstrādei, kā arī pārrobežu projektu īstenošanai ir ES finansējums. Programmai "Apvāršnis 2020" jābūt ātrai atbildei uz citu valstu aizvien aktīvākajiem centieniem. Lai arī Eiropas pozīcijas joprojām ir stabilas, tā sāk zaudēt savu ierasti vadošo lomu. Programmai "Apvāršnis 2020" paredzētā finansējuma samazināšana apdraud tās efektivitāti.

4.2.5 Ir acīmredzams, cik svarīga inovācijām ir augstākā izglītība un atbilstoši pētījumi. Vajadzības gadījumā attiecīgi jāpielāgo programmas un pārvaldības pasākumi.

4.2.6 Katru gadu būtu vēlams darīt pieejamu informāciju par publiskiem un privātiem ieguldījumiem pamattehnoloģijās.

4.2.7 Inovācija ietekmē daudz dažādu nozaru. Tā nodrošina jaunu dinamisku uzņēmumos un darbavietās, ar to saprotot izmaiņas pašreizējās ražošanas metodēs, vajadzību pārstrukturēt novecojušas darba metodes, vērtību radīšanas ķēžu un jaunu "nozaru" izveidi, stingras robežas likvidēšanu starp rūpniecības un pakalpojumu nozari. Inovācija nozīmē arī modernizāciju un sabiedrības radošumu. Tā būtu atbilstoši jāpopularizē.

4.2.8 Komisija uzsver, ka tās dienestu horizontālai prioritātei jābūt tehnoloģijām un inovācijai. Šādu metodi būtu lietderīgi pārņemt arī dalībvalstu pārvaldes iestādēm.

4.3 Prasmes un kvalifikācija

4.3.1 Tehnoloģijas, inovācija, izmainīti ražošanas procesi, rūpniecības un pakalpojumu integrācija, jaunas sociālās prasības un vadošas nozares ir faktori, kas nosaka, ka **atbilstošas prasmes un kvalifikācija** ir svarīga visos līmeņos.

4.3.2 Sevišķi svarīgas ir mūsdienīgas visu līmeņu izglītības sistēmas. ES, tāpat kā dalībvalstis un to reģioni, vairāk uzmanības pamatoti velta teorētiskajai un praktiskajai izglītībai un apmācībai. Izglītība ir viena no pamatvajadzībām, un tai jābūt pieejamai ikvienam.

4.3.3 Īstenojot jebkādas ES izaugsmes iniciatīvas, nepārtraukta uzmanība jāvelta visam izglītības piedāvājuma klāstam. Ņemot vērā būtiskās atšķirības dalībvalstīs, lai risinātu jauniešu bezdarba problēmu, katrā ziņā būs nepieciešama valstu paraugprakses apmaiņa.

4.3.4 Īpaša nozīme ir ieinteresētajām personām. Ar visu līmeņu — uzņēmumu (tai skaitā uzņēmumu padomju), vietējā, reģionālā, valstu un ES — sociālā dialoga palīdzību jāvelta uzmanība izglītībai, mācekļu praksei / duālajai izglītībai, profesionālajai apmācībai un tālākizglītībai (mūžizglītībai), lai uzlabotu prasmes un paaugstinātu nodarbinātības iespējas un līdz ar to nodrošinātu atbilstību darba tirgus prasībām. Lai veicinātu pārrobežu mobilitāti, pašsaprotamai jābūt prasmju un kvalifikācijas atzīšanai citās valstīs.

4.3.5 Atbilstoši ESAO pētījumiem Komisija jāpilnvaro veikt dalībvalstu izglītības sistēmu un panākumu salīdzinošo

izvērtēšanu. Ar šādas izvērtēšanas palīdzību varēs iegūt noderīgus datus vajadzīgajiem uzlabojumiem tāpat, kā tas paveikts jau daudzās citās nozarēs.

4.3.6 Kā uzņēmumos, tā arī sabiedrībā kopumā ir vajadzīgas aizvien augstāka līmeņa prasmes. No zemāka līmeņa kvalifikācijas līdz pat augstākajai izglītībai prioritātes ir tehniskā izglītība un pakalpojumi pārstrādes rūpniecībai. Īpaša nozīme ir arrodvidusskolām un profesionālās izglītības un apmācības sistēmām.

4.3.7 Augstākajā izglītībā būtu jāpievēršas zinātnieku, inženieru un matemātiķu — studentu un pētnieku — strukturālajam deficītam, novēršot piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstību darba tirgū.

4.3.8 Katram darbiniekam jābūt tiesībām uz profesionālo izglītību. Sevišķi svarīgi tas ir MVU un amatniecībā nodarbinātajām personām ar īpašu profesionālo kvalifikāciju.

4.3.9 Viens no rūpniecības modernizācijai nepieciešamās attieksmes elementiem ir ilgtspējīgas nodarbinātības radīšana rūpniecībā, nodrošinot mūsdienīgas darba apstākļus, kā arī veselībai un drošībai labvēlīgus nosacījumus. Uzlabota konkurētspēja nav nošķirama no pienācīgiem darba apstākļiem un darbinieku tiesībām.

4.3.10 Īpaša uzmanība jāvelta ES sabiedrības novecošanas ietekmei uz rūpniecībai vajadzīgā darbaspēka nodrošināšanu. Ievērojot šīs vajadzības, jāpielāgo darba ņēmēju, kas kļūst vecāki, darba apstākļi, kā arī apmācības un mūžizglītības struktūra un iespējas.

4.4 Piekļuve finansējumam

4.4.1 Piekļuve **finansējumam** joprojām ir nepilnīga. Banku krīze ir ļoti smagi ietekmējusi rūpniecības nozari. Bankas kredītus joprojām izsniedz negribīgi. Krīzes ietekmē daudzas darbības atkal nonākušas valstu kompetencē. Jau ierastā vēlme izvairīties no riska kļuvusi vēl aktuālāka līdz ar stingrākiem starptautiskajiem noteikumiem pašu kapitāla jomā, un to, visdrīzāk, ietekmējis arī ES finanšu nozares regulējums. Atzinīgi vērtējams tas, ka kredītēšanu apgrūtināošais "Bāzele III" regulējums turpmāk pakāpeniski tiks piemērots elastīgāk.

4.4.2 MVU vajadzīgas tiem piemērotākas finansēšanas metodes un jauni finansēšanas avoti, piemēram, apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi. Viens no svarīgākajiem mērķiem ir sadalīt risku vai mazināt to, tostarp izmantojot garantiju shēmas vai publiskos līdzekļus. Daudzsološas iespējas jārada ar aizņēmumiem no daudziem anonīmiem ieguldītājiem (*crowd-funding*).

4.4.3 Vienlaicīgi arī jāpalielina privāts vai ārpusbanku finansējums. Būtu jāuzsver privātas iniciatīvas dalībvalstīs. Stāvoklis ASV un Eiropā būtiski atšķiras: ASV ar finanšu nozari nesaistītu ieguldījumu īpatsvars ir 2/3, savukārt Eiropā — tikai 1/3. Ar ES un valstu tiesību aktiem būtu jāveicina privātu ieguldījumu un privāta pašu kapitāla apjoma pieaugums galvenokārt tādēļ, lai atbalstītu inovāciju.

4.4.4 Subsidiaritāte nozīmē, ka Eiropā ir ļoti atšķirīga nodokļu politika, kā arī dažādas subsīdiju un kredītēšanas sistēmas. EESK iesaka Komisijai veikt valstu instrumentu salīdzinošo izvērtēšanu, lai panāktu dažādu instrumentu pienācīgu saskaņotību.

4.4.5 EIB un Komisija pašlaik izstrādā nākamās paaudzes ES mēroga instrumentus, kuriem salīdzinājumā ar dotācijām būs lielāka ietekme un jūtamāks sviras efekts. Iecerēts, ka, apvienojot ES fondu spēju uzņemties risku ar EIB kredītēšanas spēju, varētu radīt un ieviest jaunus finanšu instrumentus rūpniecības mērķu sasniegšanai.

4.4.6 Apgrozības fondiem, kurus kopīgi koordinē EIB un Komisija un kurus iecerēts ieviest ar programmas "Apvārsnis 2020" palīdzību, COSME programmai, daudzgadu finanšu shēmai un reģionālajai politikai jānodrošina multiplikatora efekts. Īpaša uzmanība jāvelta skaidram atbildības jomu sadalījumam. EESK uzsver vajadzību saglabāt stabilu un labi pārvaldītu ES budžetu, kuru papildinātu veiksmīgi izstrādāti vai pārveidoti valstu kredītēšanas instrumenti. Plašāk jāizmanto projektu obligāciju un "zaļo" kredītu instrumenti.

4.4.7 Pašreizējie ES noteikumi ir pārlietu strikti un birokrātiski. EESK atkārtoti norāda, ka ES instrumentiem jābūt pielāgotiem tirgus vajadzībām un viegli piemērojamiem. Tiem jāspēj pielāgoties strauji mainīgiem tirgus apstākļiem un jābūt piemērotiem inovatīviem uzņēmumiem un nelieliem mikroekonomikas projektiem. Ir jārod jauns līdzsvars starp uzticamu pārvaldību un tirgus vajadzībām.

4.5 Ilgtspējīga attīstība

4.5.1 Lai arī dalībvalstīs pastāv būtiskas atšķirības, uzņēmumi savās stratēģijās aizvien biežāk iekļauj **ilgtspējīgas attīstības** un resursu efektivitātes aspektus un tos ņem vērā arī iepriekšējā posma un nākamā posma procesos. Ilgtspējīgi uzņēmējdarbības modeļi uzlabo Eiropas uzņēmumu elastību. Publiskā un privātā sektora pārstāvjiem jāspēj palauties citam uz citu.

4.5.2 Īpašs jautājums ir klimata pārmaiņas un CO₂ emisijas. Ņemot vērā oglekļa dioksīda emisiju un ieguldījumu pārvirzes pastāvīgo risku, EESK aicina vēlreiz pārvērtēt ES rīcībpolitikas, kas palīdzētu nodrošināt ilgtspējīgu pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni.

4.5.3 Izmaksu efektivitāte un tehniskā īstenojamība ar mērķi saglabāt uzņēmumu konkurētspēju ir priekšnoteikums ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei un darba vietu radīšanai Eiropas Savienībā. Tikai tā varēs radīt vides jomā izvīzīto mērķu un rūpniecības sasniegumu sinerģijas.

4.5.4 Tehnoloģiju virzītai pārejai uz resursu ziņā efektīvu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni jābūt arī sociāli taisnīgai pret visām darba ņēmēju paaudzēm.

4.5.5 Tā kā sabiedrība noveco, vairums patērētāju būs gados vecāki iedzīvotāji un rūpnieciskajai ražošanai būs jāpielāgojas viņu atšķirīgajiem patēriņa ieradumiem. Sabiedrības novecošana

arī pavērs jaunas iespējas uzņēmējdarbībai un inovācijai, piemēram, tādās jomās kā funkcionāla pārtika, mājokļu un transporta pielāgošana un veselības aprūpe un ilgtermiņa aprūpe vajadzīgās jaunās tehnoloģijas.

4.5.6 Ar ES finanšu programmām un tiesisko regulējumu jāsekmē ilgtspējīga inovācija, tostarp, ņemot vērā resursu efektivitātes pamatiniciatīvā noteiktās vadlīnijas. Ņemot vērā rūpniecības nozares būtiskās intereses, izšķiroša nozīme ir salīdzināmiem, noturīgiem un paredzamiem nosacījumiem vides jomā visā Eiropas Savienībā. Būtu pienācīgi jāizvērtē "ekodizaina" ⁽¹⁰⁾ efektivitāte un izejvielu izmantošanas absolūto maksimālo robežu ieviešana rūpniecībai.

Pārmērīgs regulējums ietekmē arī inovācijas un ieguldījumus, kā arī var novest pie tirgus daļas samazināšanās. Komisijai un Padomei būtu jānodrošina Eiropas primāro rūpniecības nozaru (kas ir energoietilpīgas) aizsardzība un jānovērš konkurenci kroplojoši faktori attiecībā uz trešām valstīm.

4.6 Pakalpojumi

4.6.1 **Pakalpojumu** īpatsvars Eiropas ekonomikā ir 70 %, un tieši šajā sektorā ir nodarbināta lielākā daļa darbaspēka. Pakalpojumi arī ir nesaraujami saistīti ar rūpniecības norisēm un stiprina to. Tomēr Pakalpojumu direktīvas ieviešana līdz šim ir bijusi nepilnīga. Turklāt lielākajā ES daļā joprojām nav pienācīgi attīstīti uzņēmējdarbības pakalpojumi.

4.6.2 Integrēta pakalpojumu tirgus trūkums — zināma, bet ignorēta problēma — nelabvēlīgi ietekmē kā Eiropas iekšējo tirdzniecību, tā arī ražīgumu. Abās minētajās jomās ASV ir apsteigusi Eiropas Savienību, jo to pakalpojumu tirgus ir daudz vairāk integrēts. Pakalpojumu tirgū joprojām vērojama pret iekšējiem pakalpojumu sniedzējiem labvēlīgāka attieksme, ko vēl vairāk pastiprina šķēršļi pārrobežu pakalpojumiem. "Mazāks tirdzniecības apjoms — mazāka konkurence. ES pakalpojumu tirgi vēl aizvien ir lielā mērā nacionāli, un tas bremzē ražīguma pieaugumu" ⁽¹¹⁾.

4.6.3 Šāda nepilnīga attīstība ir šķērslis konkurētspējīgas IKT nozares izveidei Eiropā, tā kavē inovatīvas iniciatīvas un neļauj paaugstināt ražīgumu. Tādēļ ES būtu jānodrošina brīva pakalpojumu tirgus attīstība un jāsekmē uzņēmējdarbības pakalpojumi un ar to saistīto darba vietu radīšana visā Eiropā.

4.7 Administratīvie šķēršļi

4.7.1 Ļoti bieži dzirdamas sūdzības par **administratīvajiem šķēršļiem**. Tomēr šādām sūdzībām pārāk reti seko valstu regulējuma un noteikumu sistēmiska pārvērtēšana; par tiem — tāpat kā par Komisijas politikām — būtu vēlams veikt ietekmes

⁽¹⁰⁾ ES Direktīva 2009/125, 2009. gada oktobris.

⁽¹¹⁾ "How to build European services markets", John Springford, Eiropas Reformu centrs, 2012. gada septembris, 4. lpp.

novērtējumus. Dalībvalstu darbība parasti nav saskaņota. Administratīvie šķēršļi un barjeras nelabvēlīgi ietekmē centienus izveidot jaunus uzņēmumus un sekmēt jau izveidoto MVU darbību.

4.7.2 Šajā jomā aizvien biežāk vērojams slēptais protekcionisms. EESK aicina regulāri un pārredzami izvērtēt stāvokli. Komisija jāpilnvaro veikt izziņas darbu. Savukārt Padomē jāapspiež salīdzinošas izvērtēšanas rezultāti. Padomei arī jālemj par mērķiem un termiņiem.

4.8 MVU

4.8.1 **MVU** ir ļoti daudzveidīgi, un bieži vien tie nav salīdzināmi. Dažās nozarēs, piemēram, mazumtirdzniecībā, tie strādā ļoti saspringtos apstākļos. Savukārt citās nozarēs MVU veic lielāku uzņēmumu uzticētus uzdevumus, proti, nodrošina ārpalpojumu, vērtību ķēdes utt. Tiem parasti ir ļoti svarīga loma preču un pakalpojumu inovācijā. MVU uzskatāmi jāintegrē un jāuzsver kā ES rūpniecības politikas virzītājspēks, jo tiem ir atzīstams inovāciju potenciāls un sekmes tirgū.

4.8.2 Ņemot vērā MVU dinamiku, mijiedarbību vērtību ķēdēs un elastīgumu, tie bieži vien ir pirmie individuālu risinājumu un atjauninājumu izmantotāji. MVU arī ir vērtīgs jaunu darba vietu radīšanas avots. Būtu jāatbalsta MVU centieni samazināt ierobežoto resursu izmantošanu un enerģijas patēriņu. Tā rezultātā samazināsies izmaksas, tas uzlabos uzņēmumu sniegumu un dos iespēju radīt darba vietas.

4.8.3 Eiropai vajadzīgi jauni uzņēmēji. Jāuzsver uzņēmējdarbības apguve izglītības sistēmās, tostarp uzņēmējdarbības principu ieviešana universitātēs. EESK atzinīgi vērtē Komisijas uzņēmējdarbības rīcības plānu.

4.8.4 Palielinās jaunizveidotu uzņēmumu skaits. Salīdzinājums ar ASV tomēr atklāj, ka pārāk maz mazo uzņēmumu spēj stabili attīstīties. Iemesls tam ir kā nepietiekamās finansēšanas iespējas, tā arī valstu radītie šķēršļi Eiropas tirgū.

4.9 Enerģētika

4.9.1 Valstu **enerģētikas politikas** rezultāts ir sadrumstalots energoavotu sadalījums Eiropas Savienībā, kas ietekmē enerģijas cenas, tehnoloģijas, attiecības ar trešām valstīm un iekšējo tirgu. EESK aicina īstenot kopīgu enerģētikas politiku. Ņemot vērā enerģētikas būtisko ietekmi uz ekonomiku, stabilu rūpniecības politiku nav iespējams īstenot bez noteiktiem, visai Eiropai kopīgiem principiem.

4.9.2 Padome vairs nevar atlikt stratēģiskas debates par ilgtermiņa perspektīvām un attiecīgām rīcībpolitikām, proti, jārunā par tādu energoavotu vēlamo sadalījums ES, kas aptver fosilās izejvielas, kodolenerģiju un atjaunojamus enerģijas avotus. Darba kārtībā uzmanība jāvelta arī vides, veselības un drošības prasībām.

4.9.3 Lēmumi jāpieņem pēc iespējas ātrāk sevišķi tāpēc, ka ASV īstenotā slānekļa gāzes izstrāde pašreiz maina situāciju pasaulē enerģētikas jomā.

4.9.4 Enerģijas cenas ES ir ievērojami augstākas nekā tās svarīgākajās tirdzniecības partnervalstīs. Gāzes cena ASV ir tikai 20 % no Eiropas gāzes cenas. Tas būtiski ietekmē ķīmiskās un tērauda rūpniecības nozari un var ietekmēt arī pakārtotās nozares. Ietekme uz ieguldījumiem Eiropā un ES un dalībvalstu saskaņotas reakcijas nepieciešamība ir aktuāli jautājumi, uz kuriem jārod izsmeltošas atbildes.

4.9.5 Rūpniecība veicina atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu. Ņemot vērā enerģijas augstās izmaksas, tomēr svarīgi panākt konkurētspējas un atjaunojamu enerģijas avotu finansēšanas līdzsvaru, kas var izpausties kā konkrētu nodevu samazināšana un atbalsta shēmu izmaksu efektivitātes uzlabošana.

4.10 Ārējās attiecības

4.10.1 **Ārējās attiecības** ir ne tikai oficiāli nolīgumi, piemēram, tādi, ar kuriem izveidota PTO. Veidojot rūpniecības politikas ārējo dimensiju, ES un dalībvalstīm būtu jāvienojas par kopīgu redzējumu, kā risināt sarežģītus jautājumus, it īpaši nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus visā pasaulē. Tā kā atvērts tirgus nozīmē savstarpējību, ES būtu nopietni jāpievēršas konkrētiem un Eiropas rūpniecības interesēm kaitējošiem tirgus darbības traucējumiem.

4.10.2 Netraucēta energoapgāde ir izšķiroši svarīga kā ekonomikas, tā arī drošības apsvērumu dēļ. Šā jautājuma risināšanai vajadzīga visaptveroša Eiropas pieeja, ņemot vērā pašreiz zemās enerģijas cenas ASV. Īpaša uzmanība būtu jāvelta arī materiāliem, kuri ir būtiski svarīgi ražošanas procesiem.

4.10.3 Lai visā pasaulē radītu vienlīdzīgus konkurences apstākļus, ļoti svarīgi ir starptautiskie vides, klimata un sociālie standarti vai attiecīgi nozaru nolīgumi. Ar tiem jārada nosacījumi, lai pasargātu Eiropas ražošanas vērtību ķēdes.

4.10.4 EESK uzsver vajadzību aizsargāt intelektuālā īpašuma tiesības. Jānodrošina iespēja piedalīties publiskā iepirkuma procedūrās ārvalstīs.

4.10.5 Atzinīgi vērtējami ir rūpīgi apspriesti un pārdomāti brīvās tirdzniecības nolīgumi, sevišķi ar ASV. Priekšnoteikums ir cieša uzraudzība.

Briselē, 2013. gada 11. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Henri MALOSSE
